

attičtinu vyšších společenských vrstev, byla vlastně attičtina poměrně širokých attických vrstev, oněmi inovačními tendencemi pouze okrajově zasažená.

Antonín Bartoněk

Gajusz Juliusz Cezar, Wojna galijska. Przetłożył i opracował Eugeniusz Konik. Biblioteka Narodowa, Seria II, Nr. 186. Zakład Narodowy imienia Osolińskich — Wydawnictwo, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1978. Stran CXXXI + 376.

V době, kdy vycházejí překlady antických děl v nejrozmanitějších moderních jazycích a kdy konkrétně u nás věnují literárnímu odkazu antiky velkou pozornost i péči dokonce dvě ústřední nakladatelství — Svoboda a Odeon —, vzbuzují nové překlady ze starověkého řeckého a latinského písemnictví odborný zájem námnoze jen potud, pokud jde o díla dosud nepřeložená anebo o překlady, které se něčím vymykají z běžných norem.

Nový polský překlad Caesarových Zápisků o galské válce je pozoruhodný především tím, že jej pořídil odborník, který se na tento úkol dlouho připravoval (srov. bibliografické údaje na str. CXXIX). Proto se také vydání nového polského překladu podstatně liší od 16. svazku Antické knihovny, který vyšel roku 1972 v nakladatelství Svoboda. Kdežto české Caesarovy Válečné paměti obsahují ke své první části, tj. k Zápiskům o válce galské, všeho všudy 103 poznámek a zhruba 10 hustě tištěných stránek s vysvětlivkami k vlastním jménům, je polská *Wojna galijska* opatřena 1410 poznámkami pod čarou. Také předmluvy se rozsahem značně liší: česká má 21 stránek, polská 129, přičemž počet tiskových znaků na jedné stránce je přes menší polský formát v obou vydáních zhruba stejný.

Náklad 7.000 výtisků, v němž vyšel polský překlad, je však přece jen určitým ukazatelem rozdílnosti čtenářské obce, které je dílo určeno (zmiňovaný český překlad vyšel totiž v nákladu 29.600 výtisků).

Caesarovy *Commentarii de bello Gallico* v novém polském znění s bohatým poznámkovým aparátém jsou tedy pořízeny pro ty uživatele, kterým budou sloužit především k účelům studijním. A že měl E. Konik, profesor starověkých dějin na wrocławské univerzitě, na mysli kromě historiků také archeology, vyplývá z obsahu jeho poznámek i z vědecké orientace samého autora. Proto také v předmluvě pojednává o galských zeměpisných, etnických i společenských poměrech (str. III—XVI), o Caesarovi a jeho době (str. XVI—LXXXVIII) i o římském vojsku (str. LXXXVIII—XCVII) podrobněji než o Caesarově literární činnosti (str. XCVII—CVIII).

Závěrečná kapitola předmluvy (str. CVIII—CXXV), jež se týká osudů Caesarova literárního odkazu ve starověku, středověku i novověku, obsahuje oddíl *Znajomość Cezara w Polsce* (str. CXIV—CXXIII). V něm však mohl E. Konik zachytit jen to nejpodstatnější z materiálu, který při své široce pojaté práci sebral. Plněji ho proto využil v článku se stejným nadpisem, uveřejněném roku 1978 v časopise *Antiquitas* VI (*Acta Universitatis Wratislaviensis*, No 343), str. 3—34.

Josef Česka

Hauptwerke der antiken Literaturen, herausg. von Egidius Schmalzriedt, München 1976, stran XLVIII + 695.

Lexikon „hlavních děl antické literatury“, jenž byl vydán v roce 1976 v Mnichově v rámci edice Kindlers Literatur Lexikon, je určen především pro mládež, může však dobře posloužit i náročnějšímu čtenáři. Vlastnímu slovníku předchází tři pojednání seznamující mladé čtenáře stručně s literaturou řeckou (Walter Jens: *Die griechische Literatur*, str. IX—XIX), římskou (Wolfgang Schmid: *Die Literatur Roms und des Imperium Romanum*, str. XXI—XLI) a s řeckou patrologií (Franz Dölger: *Die griechische Patrologie*, str. XLIII—XLVIII). Cenu těchto úvodů zvyšují přehledy novější literatury, připojené ke každému z nich (všechny tři studie však již byly dříve publikovány v díle *Die Literaturen der Welt in ihrer mündlichen und schriftlichen Überlieferung*, Zürich, Kindler Verlag 1964).

Samotný lexikon je značně rozsáhlý, jak o tom nejlépe svědčí počet stran 673 (slovník je sice vtištěn ve sloupcích, ty však nejsou číslovány). Je tematicky rozdělen do tří částí, jež se však zcela nekryjí se zmíněnými třemi úvodními studiemi, neboť

zatím eo v první části slovníku (str. 3–215) je věnována pozornost řecké literatuře od nejstarších dob pouze po období helénistického, je řecká literatura období helénistického probírána až v oddíle druhém, tj. v rámci římské literatury. Jednotliví autoři nejsou seřazeni — jak bychom to čekali — podle abecedního pořádku, nýbrž podle měřítek chronologických, a štenář, jemuž by orientace v takto sestaveném slovníku činila potíže, nalezné pomoc v abecedním rejstříku autorů na str. 633nn. Jednotlivá hesla jsou zpracována s přehledem a erudicí a u žádného z nich nechybějí údaje o vydáních, překladech do němčiny a o nejdůležitější odborné literatuře.

Druhá část slovníku (str. 219–488) obsahuje, jak již bylo řečeno, řeckou literaturu helénistickou a římskou literaturu až do konce starověku. I zde je kritériem pro řazení jednotlivých hesel chronologické měřítko a to znamená, že celý oddíl začíná probíráním anonymních latinských památek z tzv. předliterárního období, poté je od strany 221 věnována pozornost řecké helénistické literatuře a teprve na str. 245 počíná výklad o římských autorech (jako první tu figuruje Plautus, starší římská autoři nejsou do díla zařazeni!).

Konečně na str. 491–673 nacházíme hesla týkající se řecké patrologie (opět v chronologickém pořádku, jen spisy jednotlivých autorů se řadí abecedně), na str. 675 následuje seznam autorů, kteří se podíleli na zpracování jednotlivých hesel a na str. 677–682 je pak seznam zkratk. Kniha je uzavřena dvěma rejstříky (str. 683–695).

Probíraná publikace je beze sporu velmi užitečnou pomůckou pro všechny, kteří se zajímají o antickou literaturu, třebaže nejde o dílo vyčerpávající danou tematiku, nýbrž o lexikon výběrový, jak to zdůrazňuje již jeho titul. Otázka výběru tu však zůstává leckdy diskutabilní a ani poznámka v předmluvě na str. VII nás nedovedla přesvědčit o tom, že lze z publikace podobného charakteru a rozsahu zcela vypustit např. heslo Sapfo či celou řadu dalších, podle našeho názoru významných antických autorů, jako např. Theognis či Bakchylides aj. Na druhé straně si však zaslouží ocenění, že např. ve výkladu věnovaném románu o Alexandrovi se dočítáme i o jeho pozdějších verzích, jako např. o verzi arménské, koptické, syrské, arabské, etiopské, ruské, starofrancouzské, španělské, německé, staročeské, rumunské atd., vesměs opět s odkazy na edice a odbornou literaturu; totéž platí i o pozdně antickém vyprávění o trojské válce i o jiných skladbách podobného typu, ve středověku velmi oblíbených.

Daagmar Bartoňková

Kazimierz Korus, Program wychowawczy Plutarcha z Cheronai, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk. Zakład narodowy imienia Ossolińskich. Wydawnictwo Polskiej akademii nauk 1978. Stran 142.

Péči polské Akademie nauk, odzail w Krakowie, Prace komisji filologii klasycznej, byly v roce 1978 publikovány hned dvě práce z oboru klasické filologie. Pod číslem 16 vyšla monografie Korusova a pod číslem 17 publikoval M. Brożek práci o komedii Querolus, o níž pojednáme níže.

K. Korus si ve své studii o pedagogickém programu Plútarchově vytkl za cíl prezentovat Plútarchovo nazírání na výchovné otázky jako skloubený a důsledný systém, jehož smysl i význam definoval již sám Plútarchos. Jeho pedagogický program se pak Korus snaží podat na základě důkladné analýzy Moralií i Životopisů. Autorův zájem se přitom soustřeďuje na pedagogický proces počínaje od eugenických problémů manželského páru a konče radami a připomínkami, jak vychovávat dorůstající děti. Publikace je rozdělena do sedmi kapitol (I. Aktuálnost výchovné problematiky v 1. stol. a v polovině 2. stol. n. l., str. 8–14; II. Rodina jako centrum výchovy, str. 15–31; III. Nativismus, eugenika, první výchovné úkoly, str. 32–51; IV. Výchova v předškolním věku, str. 52–64; V. Výchova ve školním věku, str. 65–93 [tato nejobsáhlejší kapitola je ještě dále členěna do tří oddílů, v nichž Korus věnuje svou pozornost sociologicko-kulturním podmínkám Plútarchových pohledů na úkoly i cíle při vyučování poezie, dále práci gramatika s básnickým textem a konečně si všímá dalších předmětů]; VI. Výchova v období dospělosti, str. 94–112; VII. Hodnocení, doba vzniku a vliv pedagogického programu Plútarchova na současnost, str. 113–129).

Výsledky autorova bádání můžeme zhruba shrnout do následujících bodů: Plútarchos staví podle Korusa své výchovné cíle na základě vlastního filozofického nazírání,